

دیباچه

"سفر به آینده" عنوان مجموعه کتاب‌های تخصصی در حوزه آینده‌پژوهی و مدیریت است که انتشار آنها از ابتدای سال ۱۳۹۲ آغاز شده است و اکنون شماره دوم آن را که به مباحث مهم کار و اشتغال در آینده اختصاص دارد، پیش رو دارید. این شماره شامل دو بخش است. در بخش نخست، به مفهوم "آینده‌پژوهی فردی" و "چشم‌انداز شغلی" می‌پردازیم و در بخش دوم، روندها و تصاویری را از کسب‌وکارها و مشاغل آینده معرفی خواهیم کرد. با مطالعه این کتاب شما نخستین گام اثربخش را در راه تدوین "چشم‌انداز شغلی" خود بر خواهید داشت.

۱. مقدمه

تغییر دائمی، پیچیدگی و غافلگیری، سه مشخصه دنیای آینده‌اند. پیشرفت‌های شگفت‌آور در شاخه‌های گوناگون دانش و فناوری، از یک سو و تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی از سوی دیگر، شیوه‌های کار و زندگی مردم را در آینده به کلی دگرگون خواهد کرد. آنچه امروز را با آینده پیوند می‌دهد، تحولی ساده و خطی نیست و می‌تواند پیچیده و غیرقابل پیش‌بینی باشد. ما به سوی فردایی مبهم و رازآلود حرکت می‌کنیم؛ فردایی که می‌تواند بسیار متفاوت از امروز باشد. کسب‌وکارها و مشاغل آینده هم از این تحولات مصون نخواهند بود. پیشرفت‌های روزافزون دانش و فناوری، محیط کار، نوع مشاغل و الگوهای کسب‌وکار را در

آینده متحول خواهد کرد. برخی از مشاغل کنونی به تدریج منسوخ شده و جای خود را به مشاغل جدید، خواهند داد. بسیاری از شیوه‌های کار کردن که سال‌های متمادی با آن خو گرفته‌ایم و آن را جزء لاینفک زندگی خود می‌دانیم، در آینده‌ای نه‌چندان دور از میان خواهد رفت و شیوه‌های جدیدی جایگزین آنها خواهند شد. نشانه‌های اولیه این تحولات را از امروز هم می‌توانیم به‌خوبی در اطراف خود مشاهده کنیم. بسیاری از سازمان‌ها با بحران‌ها و چالش‌های زیادی روبرو شده و سطح رقابت‌ها گسترش یافته است. ساختارهای سازمانی رو به دگرگونی است. خصوصی‌سازی، تعدیل نیرو و کاهش نرخ استخدام کارکنان جدید تنها بخش کوچکی از این تغییرات است که از هم‌اکنون شاهد آن هستیم. این تنها یک جنبه از مسأله است. نکته مهم دیگری که درباره تحولات آینده در محیط‌های کاری باید به آن پرداخته شود، نیاز روزافزون به کسب مهارت‌های جدید است. دنیای جدید و محیط‌های کار جدید، مهارت‌های جدیدی را می‌طلبد. بسیاری از مهارت‌های فعلی دیگر نقش اساسی در پیشرفت و موفقیت افراد و شرکت‌ها نخواهد داشت و جای آنها را مهارت‌های جدید خواهد گرفت.

افزون بر همه اینها، خواسته‌ها و انتظارات مردم از کار و حرفه نیز در حال دگرگونی است. شغل و حرفه، دیگر تنها وسیله‌ای برای کسب درآمد و تأمین معیشت خانواده نیست. مردم و بویژه جوانان تحقق بسیاری از رویاهای زندگی خود را در داشتن یک جایگاه شغلی مطلوب می‌جویند. شغل هر کس تأثیری شگرف در کیفیت زندگی و نیز شخصیت فردی و اجتماعی او خواهد داشت.

در اوج تمام این تحولات و در رویارویی با آینده‌ای مبهم و ناشناخته پرسشی اساسی در ذهن شکل می‌گیرد. "آیا در چنین فضایی و با چنین شرایطی جوانان می‌توانند آینده شغلی مطلوبی را برای خود رقم بزنند؟ آیا تصویر و تصویری که آنها از آینده خود دارند، تصویری درست و منطبق بر واقعیت‌های آینده است و یا چیزی جز یک رویاپردازی بی‌ثمر نیست؟"

نکته اساسی این است که ما نمی‌توانیم تنها با اتکا بر دانش و اطلاعات خود از دنیای کنونی و یا حتی آینده نزدیک (۲ تا ۵ سال دیگر) تصویری از آینده شغلی خود در ذهن مجسم کنیم. ما باید بیاموزیم که نه با رویاپردازی، که با رویکردی کاملاً منطقی به آینده بیندیشیم و با شیوه‌ای کاملاً درست و علمی و با اتکا بر

اطلاعات درست و کافی، آینده شغلی خود را انتخاب کنیم. دیگر تصمیم‌گیری‌ها و هدف‌گذاری‌های کوتاه‌مدت برای پی‌ریزی یک آینده مطلوب کافی نخواهد بود. ما نیاز به نگاه بلندمدت و برنامه‌ریزی بلندمدت داریم. ما باید به افق‌های دور نگاه کنیم؛ به ۱۰ یا ۲۰ سال آینده و تصویر درستی از دنیای آینده در ذهن داشته باشیم، تا بتوانیم جایگاه شایسته و مطلوبی، برای خود بیابیم.

برای برنامه‌ریزی شغلی در افق‌های بلندمدت، نیاز به مطالعه آینده با شیوه‌های علمی و منطقی داریم و این همان دانش نوین "آینده‌پژوهی"^۱ است. آینده‌پژوهی دانشی جدید است که از حدود ۶ دهه پیش در دانشگاه‌های دنیا به عنوان یک رشته تحصیلی تدریس می‌شود. هدف آینده‌پژوهی کمک به تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های بلندمدت است. با استفاده از دانش "آینده‌پژوهی" می‌توانیم آینده شغلی مطلوبی برای خود تصویر کنیم و با اقدامات درست، آن را تحقق بخشیم.

۲. درباره کتاب

این کتاب از دو بخش تشکیل شده است. در بخش نخست با دانش "آینده‌پژوهی" و "آینده‌پژوهی فردی"^۲ و همچنین مفهوم و ویژگی‌های "چشم‌انداز"^۳ آشنا می‌شوید. این فصل با طرح مفاهیمی همچون مأموریت و ارزش‌ها، شما را به یک سفر درونی دعوت می‌کند و شما را تشویق می‌کند تا به کندوکاوی عمیق در درون خود بپردازید و به علائق، خواسته‌های واقعی و نیز توانایی‌ها و استعداد‌های خود پی ببرید. کاوش در درون و شناخت عمیق خود، نخستین و اساسی‌ترین گام در تدوین "چشم‌انداز شغلی" است.

اما شناخت خود، برای تدوین "چشم‌انداز شغلی" کافی نیست. در کنار شناخت خود، باید به درک درستی از دنیای پیرامون هم دست یابیم. چه بسا جایگاه‌های شغلی که منطبق بر علاقه و توانمندی ماست، ولی ممکن است در آینده جایگاهی نداشته و جای خود را به مشاغل جدیدتر سپرده باشند. در این مرحله ما مطالعه بخش دوم کتاب را به شما توصیه می‌کنیم؛ مجموعه مقالاتی است که روندهای تأثیرگذار بر کسب‌وکارهای آینده، مهارت‌های آینده و نیز مشاغل آینده

-
1. futures study
 2. individual futures study
 3. vision

را به بحث می‌گذارد. این مقالات به روندهای جهانی می‌پردازد و برای آشنایی با روندهای کسب‌وکار و مشاغل در کشور باید به منابع معتبر داخلی رجوع کنید. مطالعه این مقالات ذهن شما را نسبت به تحولات آینده روشن می‌کند و سرنخ‌های اولیه را برای ادامه مطالعات در اختیار شما بگذارد. این کتاب در مجموع یک راهنمای اولیه برای تدوین چشم‌انداز شغلی است. تأکید می‌کنم یک راهنمای اولیه، تنها برای آشنایی شما با مباحث مطرح در این حوزه. در کتاب، منابعی برای مطالعه بیشتر به شما معرفی شده است که می‌توانید با رجوع به آنها، اطلاعات خود را در این حوزه غنی‌تر کنید و با بسته دانشی کامل‌تری گام در راه تدوین چشم‌انداز شغلی خود بگذارید. صحبت و مشورت با کارشناسان در حوزه‌های مختلف کسب‌وکار و نیز آینده‌پژوهانی که در این زمینه به مطالعه پرداخته‌اند، نیز می‌تواند بسیار مثمر ثمر باشد.

۳. تقدیر و تشکر

در انتها جا دارد از همکارانی که در آماده‌سازی کتاب ما را یاری کردند، تشکر کنیم. همکار ارجمندم خانم شهرزاد فتح‌الهی‌پور ترجمه اولیه فصل ششم: "مهارت‌های آینده" را انجام دادند. این فصل خلاصه‌ای از کتابی به همین عنوان است. خانم مریم کمال ترجمه اولیه فصل سوم: "آینده کار" را برعهده داشتند. این فصل‌ها چندین بار ویرایش و بازنویسی شده تا از حال و هوای ترجمه بیرون بیاید. خانم ریحانه صباغ در انتخاب مقالات و آماده‌سازی کتاب همکاری داشتند و خانم لیلا نوین فرد هم کار دشوار حروفچینی کتاب را به انجام رساندند. خانم اکرم کارگر هم در نمونه‌خوانی دقیق کتاب ما را یاری کردند که از همه این دوستان صمیمانه سپاسگزاریم.

در انتها برای همه عزیزانی که قصد دارند با شیوه‌ای علمی و با اتکا بر اطلاعات کافی، آینده شغلی درستی برای خود رقم بزنند، آرزوی موفقیت می‌کنیم و امیدواریم در ۲۰ سال آینده دقیقاً در جایگاهی ایستاده باشید که از هم‌اکنون در آرزوی رسیدن به آن هستید.

مرضیه فخرایی، مرضیه کیقبادی

بهار ۹۳